

ВИКОРИСТАННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ СКЛАДАННЯ ТА ПРОСУВАННЯ ПРИВАБЛИВОГО ОБРАЗУ ДЕРЖАВ ДЛЯ ПОЛІПШЕННЯ ДІЛОВОГО ТА ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ

Анотація. В статті доведено необхідність створення належної інвестиційно-інноваційної інфраструктури в Україні на сучасному етапі розвитку економіки. Проведено аналіз сучасного стану та проблем розвитку економіки інноваційного типу.

Ключові слова: інвестиційний розвиток, інвестиційна та інноваційна інфраструктура, технологічні парки, науково-технічний потенціал, стратегія інноваційного розвитку.

I. Вступ. На початку ринкових перетворень, Україна не одразу вступила на інноваційний шлях розвитку економіки. Лише через 10 років після отримання Україною незалежності, був прийнятий Закон України «Про інноваційну діяльність».[1] За останній період на урядовому рівні прийнято біля двох десятків офіційних документів, які спрямовані на залучення інвестицій і розгортання інноваційної діяльності. Та для досягнення дійсно помітного позитивного ефекту від усіх цих дій необхідно спочатку чітко визначитись з реальною стратегією інвестиційно-інноваційного розвитку нашої економіки, для визначення якої треба проаналізувати як сучасний стан розвитку інноваційної та інвестиційної інфраструктури в нашій державі, так і накопичений міжнародний досвід з цього питання.

Проблеми переходу вітчизняної економіки на інвестиційно-інноваційний шлях розвитку досліджувалися й узагальнені у працях багатьох економістів Б. Колодкіна [3], О. Василенка [5], О. Мазура [4], С. Приходька [7] та інших. Але пошук шляхів побудови ефективної системи державного керування інвестиційними та інноваційними процесами продовжується і зараз.

II. Постановка завдання. Тема дослідження є актуальною, бо на сьогодні офіційна статистика свідчить про досить низький рівень інвестиційної та інноваційної активності в нашій державі та про недостатній обсяг фундаментальних досліджень та розробок високих технологій. Загальні інвестиції державного бюджету в основний капітал, за даними Державного комітету статистики України у січні-вересні 2009 р. склали 3,7 млрд. грн. або 4,3% до загального обсягу інвестицій в основний капітал. Загальні інвестиції місцевих бюджетів в основний капітал - склали 2,0 млрд. грн. або 2,3% до загального обсягу інвестицій в основний капітал за той же період часу. [2] Сьогодні Україна займає у Всесвітньому рейтингу інновацій 52 місце, а у рейтингу конкурентоспроможності – 72 місце, що зовсім не відповідає її реальному науковому потенціалу. [4]

Тому надзвичайно важливою є мета даної роботи - використання світового досвіду складання та просування привабливого образу держав для поліпшення ділового та інвестиційного клімату в Україні. Для досягнення поставленої мети необхідно насамперед вирішити такі завдання:

- провести аналіз процесів стимулювання розвитку інноваційної та інвестиційної інфраструктури розвинених країн світу;

- обрати необхідні заходи, що сприятимуть досягненню позитивного інноваційного та інвестиційного ефекту в нашій державі.

III. Результати. Сьогодні Україна намагається розвивати економіку за інвестиційно-інноваційною моделлю. В світі існує декілька стратегій інвестиційно-інноваційною розвитку. Однією з них є стратегія запозичення, що передбачає розвиток економіки на інноваційній основі з використанням готових закордонних технологій, які б швидко освоювалися нашою виробничою сферою. Тобто, ця стратегія повинна бути спрямована на організацію виробництва тієї продукції, на яку придбано патент, ліцензію та технологію виробництва. Реалізація виготовленого товару відбувається за участі власника цих технологій на світовому ринку. Звичайно, стратегія закупаювання ліцензій на використання закордонних розробок чи технологій є дієвою, оскільки виникає співробітництво академічної науки та бізнес-співтовариства. (рис. 1.)

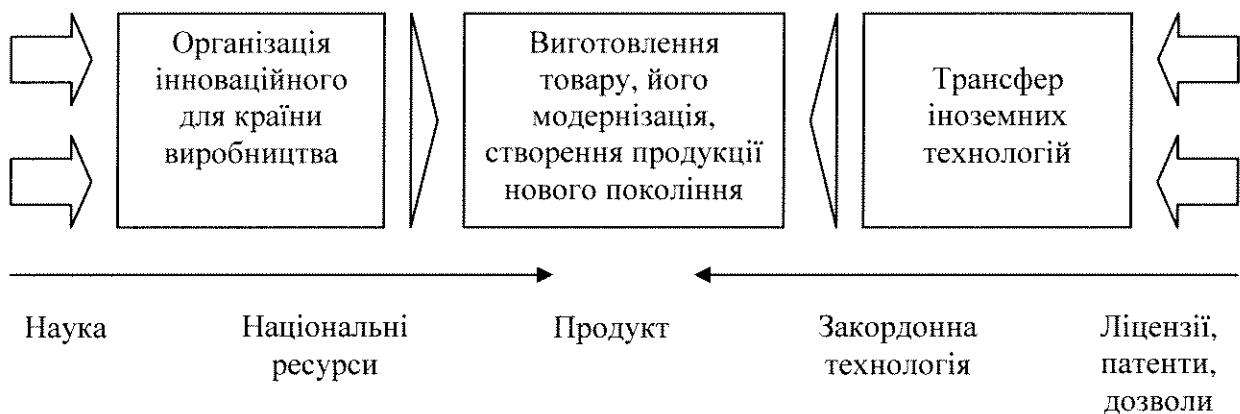

Рис. 1. Зв'язок науки та бізнесу з метою розробки продукції нового покоління

Стратегічні альянси науки та бізнесу позитивно впливають на розвиток деяких хайтековських індустрій, серед яких можна назвати медичні та сільськогосподарські біотехнології, комп'ютерне програмування, телекомунікації, виробництво матеріалів з покращеними властивостями, виробництво кераміки, скловолоконної оптики, біороботехніки та інші. Такі країни, як Японія і Південна Корея, активно нарощували свій науково-технічний потенціал таким чином, але з часом, кожна з цих країн усвідомила необхідність сприяння розвитку власної науки. Це твердження досягається тим, що сьогодні кожна з розвинених країн світу спрямовує мінімум 30% ресурсів держави на нарощення власного інноваційного потенціалу.

Прикладом ефективної державної підтримки інноваційної діяльності у різних країнах світу є створення належної інноваційної інфраструктури, основним елементом якої є технопарк. Технопарк – це спеціально збудований територіальний комплекс, в який залучаються високотехнологічні підприємства та організації, зацікавлені в економічній та юридичній інтеграції з метою розробки, комерціалізації та впровадження інновацій. У технопарках створюється така інфраструктура, яка стимулює обмін знаннями і технологіями між дослідниками, університетами та корпораціями, що сприяє становленню нових інноваційних компаній. Зараз у світі нараховується близько 700 технопарків. Лідерами за кількістю та ефективністю функціонування технопарків є США (близько 300), Європейський Союз (близько 200) та Китай (більше ніж 70).

Окрім державного фінансування, ці країни досягли успіху в залученні іноземних інвестицій за допомогою низки заходів, що сприяли поліпшенню ділового клімату та

стимулюванню інвестицій, а саме: надання податкових преференцій, виділення менш сприятливих у плані припливу інвестицій зон та надання інвесторам у цих зонах пільгових умов, створення індустріальних парків – за умови, що при цьому не проводиться значної дискримінації інвесторів тощо. Однак, стимулюючі заходи не можна ототожнювати та плутати з поліпшеним діловим та інвестиційним кліматом у тій чи іншій державі. Оскільки стимули, це лише доповнення до існуючого привабливого образу країни, вони не впливають на вибір інвесторами країни для інвестування, а мають вплив лише на вибір регіону всередині цієї країни, при умові рівності більшості інших факторів ділового середовища.

Також, значну роль в просуванні інвестицій відіграли агентства, які призначені надавати консультаційні послуги іноземним інвесторам, брати участь у розробці „політики сприяння розвитку підприємництва”, створювати та просувати привабливий образ країни як адресата інвестицій.

В Україні працює агентство із залучення іноземних інвестицій. Світова практика доводить, що з метою залучення міжнародних інвестицій, агентства з їх просування застосовують наступні заходи:

- виконання для іноземних інвесторів ролі інвестиційного омбудсмена (в Україні Уповноважений Верховної Ради з прав людини);
- побудова штату компетентних високо професійних та високо заохочувальних співробітників, які вільно володіють декількома мовами;
- орієнтація співробітників на пріоритет відносин з клієнтами та їх професійне вдосконалення;
- прагнення не лише досягнення особистого успіху, а й його здобуток у діяльності всього агентства. [3, с.119]

За міжнародними стандартами просуванням інвестицій в Україні займається агентство „ІнвестІнРівне”. Воно створене на підставі рекомендацій та методичних матеріалів Багатосторонньої організації по інвестиційним гарантіям. Головною метою цього утворення є – складання та просування привабливого образу окремих регіонів та країни в цілому, а також залучення прямих іноземних інвестицій в регіони України. Останнє досягається шляхом надання закордонним інвесторам наступного спектру послуг:

- допомога в державній реєстрації організацій;
- ескорт-підтримка в отриманні необхідних дозволів та ліцензій для здійснення інвестиційної діяльності;
- здійснення досліджень та аналізу цільової аудиторії ринку та ринку впровадження інноваційного бренду;
- підготовка та складання техніко-економічного обґрунтування впровадження на ринку інноваційного бренду;
- надання допомоги при здійсненні оренди приміщень та договірному оформленні операції оренди
- підбір кваліфікованих кадрів, які мають високу компетенцію та професійний досвід. [3, с.124]

Чеське агентство з просування та впровадження інвестицій „Чехінвест” є провідним в Східній Європі. Такий його успіх пов’язаний із чотирма факторами, які можна пристосувати і для нашої країни:

- по-перше, це якість. Створена система управління якістю, безперечно сприяє інвестиціям, оскільки надання послуг виходить на якісно новий рівень;
- по-друге, увага фокусується на інвесторів, а не на політиці. Концентрація уваги зводиться на рекламно-пропагандистську діяльність та на консультаційні послуги, спрямовані на підтримку підприємців та іноземних інвесторів в Чеській Республіці;

- по-третє, це співпраця з „Асоціацією іноземних інвестицій” та партнерські відносини з консалтинговими фірмами. Агентством створена спеціальна база даних, де містяться кваліфіковані постачальники послуг для інвесторів та потенційні клієнти для консалтингових фірм;

- по-четверте, велика увага приділяється тенденціям майбутнього та залученню інвестицій у галузі з великою доданою вартістю. [3, с.120]

У країнах, де інвестиційний клімат менш сприятливий ніж в інших, інвесторам можуть деякою мірою допомогти такі інноваційні продукти, як страхування від політичних ризиків та інвестиційні гарантії. Перше, визначається як продукт страхування на випадок порушень умов контрактів, загострення політичної ситуації в країні та громадянського безладу, насильницької конфіскації чи реквізиції власності, обмежень валютних операцій, тощо. Інвестиційні гарантії - це договірний обов'язок держави-реципієнта розрахуватися та компенсувати інвесторові всі його втрати та несплачені борги, які виникли через політичні та правові зміни. Використання цих продуктів збільшує вартість проектів, проте знижує ризиковість, що сприяє залученню іноземних інвестицій. В будь якому разі, перелічені продукти мають бути законодавчо оформлені та обумовлювати аспекти функціонування науково-організаційної інфраструктури, трансфер технологій, захист інтелектуальної власності тощо. Недосконале законодавство та наявність підводних каменів можуть вкрай негативно позначитись на інвестиційному іміджі країни, оскільки провокують умови для розвитку корупції та ризику.

Сьогодні, при інвестуванні іноземних інвесторів в економіку України, головною умовою є отримання прибутків не нижче 30%, оскільки гарантія його одержання оцінюється не більш як 20%. Інвестуючи в інші держави іноземні інвестори згодні на отримання 10% прибутку, оскільки надійність його одержання становить не менш як 70-80%.

Узагальнюючи вище зазначене, підкреслимо, що залучення прямих іноземних інвестицій відіграє ключову роль в економіці країн-реципієнтів, оскільки іноземні інвестиції:

- є додатковим джерелом нагромадження капіталу, причому саме в виробничій / підприємницькій формі, що веде до прискорення темпів росту і перебудові пропорцій економіки;

- сприяють імпорту інших форм капіталу - портфельних інвестицій і банківських позик;

- стимулюють зовнішньоторговельні потоки за рахунок експортних і імпортних операцій підприємств, створених при сприянні прямих іноземних інвестицій за кордоном;

- активізують потоки технологій;

- є вигідними як для країни-реципієнта, так і для інвесторів. У країнах з перехідною економікою успіх реформ на мікрорівні та інституційних реформ є головною умовою залучення прямих іноземних інвестицій.[7, с.7]

Світова практика розрізняє прямі та непрямі форми державного стимулювання інноваційної діяльності. Співвідношення між ними постійно змінюється в залежності від державних пріоритетів, можливостей, цілей і задач країни. Оптимальне об'єднання прямого та непрямого стимулювання забезпечить високий рівень ефективності інноваційних процесів і, в остаточному підсумку, підвищить конкурентоспроможність національних товарів і послуг на внутрішньому і світовому ринках, сприятиме збільшенню національного доходу і надходжень до бюджету країни.

У більшості країн основна частина фінансування технопарків надходить від держави. При чому, обсяг фінансування прямо пропорційний кількості працюючих в

інноваційній сфері. Так, у Великій Британії рівень прямого державного фінансування складає 62%, Німеччині 78%, Франції 74%, Нідерландах 70%, Бельгії майже 100%. [8] (рис. 2.)

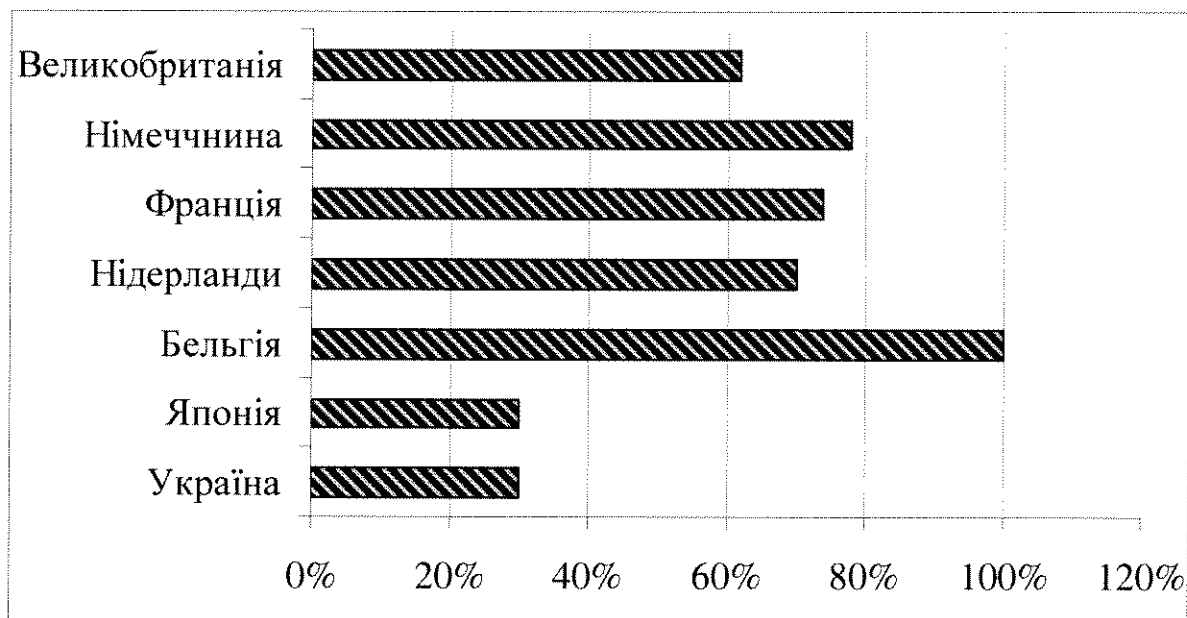

Рис. 2. Пряме державне фінансування розвитку технопарків.[5, с. 124]

Проте, як бачимо з Рис. 2., в Японії відносно низький рівень прямого державного фінансування – 20-30%, але він компенсується тим, що наука одержує від держави податкові кредити, дотації. Обсяг працюючих в інноваційній сфері в США і в Західній Європі за останні 10 років збільшилася в два рази, в Південно-Східній Азії – в чотири рази, в Україні знизився в 1,3 рази. Про це свідчить, зокрема, той факт, що у 2008 р. кількість спеціалістів, які виконували НДДКР, порівняно з 2005 р. скоротилася майже на 8,4%, кількість організацій, які виконували наукові дослідження та розробки знизилась на 8,7%.(табл. 1.)

Таблиця 1.

Науково-технічний потенціал України [6]

Роки	Кількість організацій, що виконували наукові дослідження та розробки, од.	Обсяг виконаних НДДКР до ВВП, %	Кількість спеціалістів, які виконували НДДКР, чол..
2005	1510	1,09	105512
2006	1452	0,98	100245
2007	1404	0,93	96820
2008	1378	0,90	94138
2009	1225	0,87	90664

Існує думка, що український науково-технічний потенціал нібито недостатній для самостійного завоювання ринку високотехнологічної продукції, що наша наука спроможна забезпечити не більш 5% потреб вітчизняної промисловості. Але на справді це не зовсім відповідає дійсності, бо ці данні ґрунтуються на офіційній статистиці, яка не відображає те, що багато винаходів на сьогодні не патентуються.

Це відбувається тому, що сам процес патентування досить дорогий, і

розраховувати на те, що вкладені кошти швидко окупляться зараз не доводиться, оскільки майже відсутній попит у реально існуючому бізнесі. Тому до того, як обрати ту чи іншу стратегію інноваційного розвитку, треба ретельно оцінити сучасну ситуацію в державі.

Проблема державної підтримки технопарків має стратегічно важливе значення, оскільки технопарк дозволить вийти регіону на новий рівень економічного розвитку та конкурентоспроможності. У силу обраної галузевої спеціалізації, технопарк може отримати не тільки регіональне, а й загальноукраїнське значення, та виступати як суб'єкт міжнародних відносин. Будівництво технопарків є гарним каталізатором соціально-економічного розвитку держави.

IV. Висновки. Підводячи підсумок, варто наголосити, що фахівці з інвестиційно-інноваційних процесів налічують близько 300 видів різноманітних форм стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності. Лівову частку в стимулюванні інвесторів віддано державі. Без активної регулюючої ролі держави не може бути ефективною ні економічна, ні правова, ні будь-яка інша сфера життєдіяльності країни. Немає жодної країни з високорозвиненою економікою, де держава була відсторонена від регулювання та стимулювання ключових соціально-економічних, зокрема інноваційних, процесів. Проте, державна політика не завжди співпадає з державною ідеологією. Остання передбачає як один з основних пріоритетів, інноваційний шлях соціально-економічного і науково-технічного розвитку суспільства. Однак для його забезпечення необхідна і практична реалізація законодавчої бази. Суперечливість та недосконалість українського законодавства призводить до зниження інвестиційного іміджу нашої держави, оскільки провокує умови для розвитку корупції та ризику.

Дослідивши в статті процеси інвестиційно-інноваційного розвитку, можна сказати, що у випадку якщо Україна обере за пріоритетний напрямок стратегію запозичення, то з одного боку, наша держава отримує можливість виробництва продукції за розвиненими іноземними технологіями, з мінімальним ризиком щодо збуту вже відомого на світовому ринку бренду. А з іншого боку, Україна підпаде під певну залежність, яка проявляється у врахуванні інтересів закордонних партнерів, які не обов'язково будуть співпадати з інтересами нашої держави. У той же час у країні-партнера звільняться ресурси для виробництва насправді нової продукції з використанням саме новітніх технологій, а не тих, що вже використовуються протягом кількох років, та використовувати ці новітні технології іноземна країна буде без участі нашої держави.

Розглянувши закордонний досвід найбільш поширених заходів стимулювання інвестиційних та інноваційних процесів, є зрозумілим, що він є дуже корисним для України. Проте, просто перенести на Україну іноземну модель інноваційного розвитку не можна, оскільки українська економіка ще не має тих можливостей, які має економіка США і країни ЄС.

Для вірного вибору стратегії інноваційного розвитку необхідно врахувати те, що США, Росія та Китай можуть забезпечувати фінансування широкого фронту науково-технічних досліджень, гнучко перерозподіляти ресурси та одразу після виведення на ринок одного виду продукції, готувати наступний прорив відразу у декількох напрямках. Країни ЄС (Італія, Німеччина, Франція) лише позиціонуються на ринку в одному, двох чи трьох напрямках або здійснюють м'яке об'єднання в рамках Євросоюзу. Нашій державі треба звернути увагу на міжнародний досвід і обрати пріоритетні напрямки, пріоритетні галузі для інноваційного розвитку. Не є таємницею те, що активне запровадження інновацій в економіці супроводжується рядом позитивних рис: зниженням матеріалоемності та енергоемності виробництва, зростанням продуктивності праці і, відповідно, підвищенням конкурентоспроможності країни.

Література

1. Про інноваційну діяльність : Закон України № 40-IV від 04.07.2002 – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за січень - вересень 2009 року [Електронний ресурс] : Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
3. Колодкин Б. Руководство по наилучшей практике в области формирования позитивного делового и инвестиционного климата / [Колодкин Б., Морева О., Шон Н. Салливан] : по заказу Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ). – Австрия: Вена. – 2006. – 188 с.
4. Мазур О.А. Технологічні парки України стан та проблеми [Електронний ресурс] : Доповідь члена Громадської ради Мазура О.А. – Режим доступу: www.tp.paton.kiev.ua
5. Василенко В. О. Інноваційний менеджмент : навч. посібник / В. О. Василенко, В.Г. Шматько; за ред. В.О. Василенко. – К. : ЦУЛ, Фенікс, 2003. – 440 с.
6. Прямі іноземні інвестиції в Україну [Електронний ресурс]: Державний комітет статистики України. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>
7. Приходько С. Российские прямые инвестиции за рубежом: основные тенденции и последствия для национальной экономики / [Приходько С., Пахомов А., Воловик Н.]: Институт экономики переходного периода. – М. : – 2008. – 126 с.
8. Михальченко Г. Фінансування інноваційної діяльності: сучасний стан та напрямки активізації в Україні // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції „Наука в інформаційному просторі”. 30-31 жовтня 2009 р. - [Електронний ресурс] : WEB-ресурс науково-практичних конференцій 'С О Н С Т А Н Т А'. – Режим доступу: <http://www.confcontact.com>

Summary. It is proved the need for adequate investment and innovation infrastructure in Ukraine at the present stage of economic development in the article. It is made analysis of current state and problems of economic development innovation.

Keywords: Investment development, investment and innovation infrastructure, technology parks, scientific and technical potential, strategy innovation.

Стаття надійшла до редакції 28.04.2010